

Sygn. akt VII U 279/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 lutego 2016 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SO Małgorzata Kowalska

Protokolant Agnieszka Goluch

po rozpoznaniu w dniu 25 lutego 2016 roku w Lublinie

sprawy H. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L.

o prawo do emerytury

na skutek odwołania H. B.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L.

z dnia 7 stycznia 2015 roku znak (...)

I. zmienia zaskarżoną decyzję i ustala H. B. prawo do emerytury od dnia(...) roku;

II. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. na rzecz wnioskodawcy kwotę 60 złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Sygn. akt VII U 279/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 7 stycznia 2015 roku, znak: (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. odmówił H. B. prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2013 roku, poz. 1440 ze zm.) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U z 1983 roku, Nr 8, poz. 43 ze zm.), z uwagi na to, że na dzień 1 stycznia 1999 roku wnioskodawca nie udowodnił co najmniej 15 - letniego okresu pracy w warunkach szczególnych, wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku. Do stażu pracy w szczególnych warunkach organ rentowy nie uwzględnił okresu zatrudnienia wnioskodawcy od dnia 3 października 1979 roku do dnia 31 grudnia 1998 roku w wymiarze 19 lat i 2 dni w (...) Sp. z o.o., podnosząc, że pracodawca w świadectwie pracy z dnia 22 grudnia 2001 roku nie określił charakteru pracy wykonywanej przez H. B. oraz stanowiska pracy ściśle wg. Wykazu, działu i pozycji rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku oraz przepisów resortowych (decyzja – k. 42 akt emerytalnych).

H. B. w odwołaniu nie zgodził się z decyzją, wnosząc o przyznanie prawa do emerytury w obniżonym wieku. Wskazał przy tym, iż w spornym okresie pracował stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku biakciarza, na którym praca polegała na szlifowaniu i ostrzeniu wyrobów i narzędzi metalowych oraz polerowaniu mechanicznym (odwołanie – k. 2-5 akt sądowych).

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wnosił o jego oddalenie, podnosząc argumenty, które legły u podstaw zaskarżonej decyzji (odpowiedź na odwołanie – k. 6 - 7 a.s.).

Sąd Okręgowy ustalił, co następuje:

H. B., urodzony (...), w dniu (...) roku złożył wniosek o emeryturę, w którego treści zawarł oświadczenie o tym, że jest członkiem otwartego funduszu emerytalnego i złożył jednocześnie wniosek o przekazanie zgromadzonych tam środków na dochody budżetu państwa, za pośrednictwem ZUS (k. 1-4 a.e.).

Na podstawie dokumentów znajdujących się w aktach organ rentowy uznał za udowodniony na dzień 1 stycznia 1999 roku łączny okres podlegania ubezpieczeniom w wymiarze 27 lat i 1 miesiąc, w tym 26 lat, 10 miesięcy i 1 dzień okresów składkowych oraz 2 miesiące i 29 dni okresów nieskładkowych. Do stażu pracy w szczególnych warunkach organ rentowy nie uwzględnił żadnego okresu zatrudnienia ubezpieczonego (okoliczności bezsporne).

H. B. z wykształcenia jest ślusarzem – mechanikiem, ukończył w tym zawodzie (...) Szkołę Zawodową. W dniu (...) roku rozpoczął on pracę w Fabryce (...) w L., Pracował wówczas na stanowiskach: ślusarza – stażysty, maszynisty aparatu GG, ślusarza i ślusarza remontowego oraz montera pomocniczego urządzeń ciepłno – mechanicznych. W dniu 30 czerwca 1975 roku stosunek pracy został rozwiązany, w wnioskodawca rozpoczął pracę w (...) Zakładach (...) w Ś., gdzie był zatrudniony na stanowisku ślusarza remontowego.

Od dnia 3 października 1979 roku H. B. ponownie podjął pracę w (...) w L. (następnie (...) Sp. z o.o.), dostał wówczas angaż na stanowisko narzędziowego, w Wydziale (...). Do końca zatrudnienia wnioskodawca pozostał na tym stanowisku, z tym że było ono różnie nazywane: ślusarz narzędziowy, ślusarz – modelarz odlewniczy w metalu. Dodatkowo w 1987 roku wnioskodawca uzyskał uprawnienia spawacza i dodatkowo powierzono mu obowiązki spawacza elektrycznego i ręcznego. Stosunek pracy rozwiązano w dniu 22 grudnia 2001 roku, z powodu upadłości zakładu.

Na wyżej wymienionych stanowiskach odwołujący wykańczał wykonane w żeliwie, aluminium bądź mosiądzu modele silników marki Ż., L., F. (...). Polegało to na szlifowaniu i polerowaniu modeli w celu nadania im odpowiedniego kształtu i wygładzenia tzw. biaksem (szlifierka ręczna, pneumatyczna na zimne powietrze). Z biaksa ze względu na wysokie obroty wydzielano się dużo kurzu i pyłu metalicznego. Po oszlifowaniu należało płótnem ściernym wypolerować detal, również ze ściernicy wydobywał się kurz i pył metaliczny. Wskazane czynności ubezpieczony wykonywał na hali gdzie pracowało ponadto kilkunastu innych pracowników wykonujących te same czynności, był to zakład narzędziowy, wydział modeli metalowych. Stanowisko zajmowane przez odwołującego potocznie nazywano biaksiarz, od maszyny na której pracował. Pracował w maseczkach oraz przysługującej odzieży ochronnej (umowy o pracę, angaże – akta osobowe na karcie 31 a.s.; zeznania H. B. – 22v-23 a.s w zw. z k. 62 a.s.; zeznania świadka I. T. (1) – k. 45v-46 a.s.; zeznania świadka L. G. – k. 61v-62 a.as.).

Przystępując do oceny dowodów osobowych należy stwierdzić, że przesłuchani w sprawie świadkowie to osoby obce dla ubezpieczonego. Świadcowi I. T. (1) i L. G. pracowali wspólnie z ubezpieczonym w spornym okresie na tych samym stanowisku co skarżący. L. G. w pewnym okresie był przełożonym wnioskodawcy. Okoliczności te w ocenie Sądu pozwalają na przyjęcie wniosku, iż świadkowie posiadają niezbędne wiadomości dotyczące okoliczność zatrudnienia ubezpieczonego w okresie w jakim ich zatrudnienie pokrywa się z okresem objętym sporem. Świadcowie szczegółowo opisali zakres obowiązków ubezpieczonego oraz warunki w jakich były one wykonywane. Zeznania świadków są logiczne, spójne oraz korelują z zeznaniami ubezpieczonego, wobec czego Sąd uznał je za wiarygodne. Podnieść też należy, iż świadek I. T. (2) obecnie uprawniony jest do emerytury w obniżonym wieku, której podstawą przyznania stało się ustalenie Sądu, iż świadek pracując na stanowisku analogicznym do stanowiska zajmowanego przez wnioskodawcę, pracował on w warunkach szczególnych.

Powyższa ocena dotyczy również zeznań ubezpieczonego, skoro były one zgodne z wiarygodnymi zeznaniami świadków. Skarżący opisał wykonywane przez siebie czynności. Zdaniem Sądu brak jest jakichkolwiek podstaw

do kwestionowania jego zeznań, wobec czego Sąd uznał je za wiarygodne. Również organ rentowy nie podniósł okoliczności mogących godzić w wiarygodność jego zeznań.

Stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił również w oparciu o powołane dowody z dokumentów. Ich autentyczność w toku procesu nie była kwestionowana przez strony. Ich forma oraz treść nie wzbudziła ponadto wątpliwości co do ich autentyczności z urzędu, wobec czego zostały one uznane za wiarygodne w całości i jako takie stanowiły pełnowartościowe źródło informacji o okolicznościach faktycznych w sprawie.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie H. B. jest zasadne i zasługuje na uwzględnienie.

Do okoliczności spornej w rozpoznawanej sprawie, biorąc pod uwagę treść zaskarżonej decyzji oraz treść odwołania należy możliwość zakwalifikowania okresu zatrudnienia ubezpieczonego w Fabryce (...) w L. (później (...) Sp. z o.o.) od dnia 3 października 1979 roku do dnia 31 grudnia 1998 roku, w wymiarze 19 lat i 2 dni, jako pracy w szczególnych warunkach, celem ustalenia, w związku z nieuznaniem przez organ rentowy żadnego okresu zatrudnienia ubezpieczonego jako pracy wykonywanej w szczególnych warunkach, czy legitymuje się on 15 – letnim okresem tak kwalifikowanej pracy.

Zgodnie z art. 24 ust. 1 b pkt 20 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 roku, poz. 748) – zwaną dalej ustawą emerytalną, ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 roku przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku emerytalnego, wynoszącego dla mężczyzn urodzonych w drugim kwartale 1953 roku - co najmniej 66 lat i 10 miesięcy. Ubezpieczony nie ukończył wyżej wymienionego wieku, zatem nie spełnia warunków niezbędnych do ustalenia mu prawa do emerytury w oparciu o powołany przepis.

Natomiast w myśl art. 46 w związku z art. 32 ustawy emerytalnej ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 roku, a przed dniem 1 stycznia 1969 roku będącym pracownikami zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przysługuje emerytura w wieku niższym niż wskazany, jeżeli nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego i warunki do uzyskania emerytury określone w tych przepisach spełnią do dnia 31 grudnia 2008 roku. Przy czym wiek emerytalny, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie, których wymienionym osobom przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych. Według § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) – zwanego dalej rozporządzeniem Rady Ministrów, pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli osiągnął wiek emerytalny wynoszący 60 lat dla mężczyzn oraz ma wymagany okres zatrudnienia, w tym, co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. H. B. do dnia 31 grudnia 2008 roku nie osiągnął wymaganego przez cytowany przepis wieku emerytalnego 60 lat.

Jednakże zgodnie z przepisem art. 184 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej, mężczyznom urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 roku przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 65 lat oraz okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 25 lat. Emerytura przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa.

Przepis art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej stanowi, że za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie, których

osobom wymienionym w ust. 2 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych (art. 32 ust. 4 ustawy).

Zgodnie z § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

Według przepisu § 3 rozporządzenia Rady Ministrów okres zatrudnienia wymagany do uzyskania emerytury, zwany dalej „wymaganym okresem zatrudnienia”, uważa się okres wynoszący 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn, liczony łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczanymi do okresów zatrudnienia.

Natomiast przepis § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów stanowi, że pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn,
- 2) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym, co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Jednocześnie przepis § 1 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów stanowi, że właściwi ministrowie, kierownicy urzędów centralnych oraz centralne związki spółdzielcze w porozumieniu z Ministrem Pracy, Płac i Spraw Socjalnych ustalają w podległych i nadzorowanych zakładach pracy stanowiska pracy, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazach A i B.

Sumując powyższe, aby nabyć prawo do emerytury H. B. musiał spełnić łącznie następujące przesłanki:

- 1) osiągnąć obniżony do 60 lat wiek emerytalny;
- 2) nie przystąpić do otwartego funduszu emerytalnego;
- 3) na dzień 1 stycznia 1999 roku udowodnić:
 - a) co najmniej 15 - letni okres wykonywania prac w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze oraz
 - b) staż pracy w wymiarze co najmniej 25 lat.

Bezspornym jest, że ubezpieczony w dniu wydania zaskarżonej decyzji ukończył wymagane 60 lat, na dzień 1 stycznia 1999 roku legitymuje się 25 - letnim stażem pracy oraz, że jako członek otwartego funduszu emerytalnego złożył stosowny wniosek o przekazanie zgromadzonych tam środków na dochody budżetu państwa.

Przechodząc do oceny, czy ubezpieczony spełnia warunek legitymowania się co najmniej 15 – letnim stażem pracy w warunkach szczególnych należy wskazać, że skarżący występując do organu rentowego o przyznanie świadczenia emerytalnego wymaganego przez prawo dokumentu w postaci świadectwa pracy w szczególnych warunkach nie przedłożył, a w świadectwie pracy nie powołano się na odpowiednie przepisy określając prace jakie wykonywał skarżący - na co wskazał organ rentowy w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji. W ocenie Sądu Okręgowego taka sytuacja nie może dyskwalifikować możliwości ubezpieczonego ubiegania się o przedmiotowe świadczenie. Należy mieć bowiem na uwadze, że brak wystawienia wskazanego dokumentu nie stanowi wystarczającej podstawy do przyjęcia, że pracownik nie wykonywał pracy w takich warunkach. Obowiązek sporządzenia dokumentacji w tym zakresie obciąża pracodawcę, w związku z czym wyciąganie wobec pracownika jakichkolwiek negatywnych konsekwencji braku jej sporządzenia byłoby dla niego nazbyt krzywdzące. Należy mieć na uwadze fakt, że w postępowaniu sądowym nie znajdują zastosowania ograniczenia w zakresie dopuszczalnych źródeł dowodowych, ustanowione na potrzeby postępowania przed Zakładem, a wynikających z rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 roku w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno – rentowe (Dz. U. z 2011 roku, Nr

237, poz. 1412). Zasadniczym bowiem celem postępowania sądowego jest rozstrzygnięcie sprawy po dostatecznym, wszechstronnym wyjaśnieniu jej okoliczności spornych. Ułatwia to art. 473 k.p.c., który wprost stanowi, iż w postępowaniu przed sądem w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych nie stosuje się przepisów ograniczających dopuszczalność dowodu ze świadków i przesłuchania stron.

Powyższe oznacza, że każdy fakt może być dowodzony wszelkimi środkami, które Sąd uzna za pożądane, a ich dopuszczenie za celowe (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1984 r., sygn. III UZP 6/84; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 września 1984 r., sygn. III UZP 48/84; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lipca 1997 r., sygn. II UKN 186/97; wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 29 stycznia 2013 r., sygn. III AUa 808/12). Z przedstawionym poglądem i wynikającymi z niego wnioskami Sąd Okręgowy w pełni się zgadza.

Nadto należy podnieść, że w sytuacji braku wymaganego świadectwa pracy w warunkach szczególnych z uwagi na jego niesporządzenie przez pracodawcę, sąd może prowadzić postępowanie dowodowe zmierzające do ustalenia, czy praca wykonywana przez stronę, była wykonywana w warunkach wymaganych przepisami rozporządzenia, czy ubezpieczony zajmował któreś ze stanowisk pracy wymienionych w załącznikach nr 1 lub 2 do rozporządzenia Rady Ministrów (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 4 listopada 2008 roku, sygn. III AUa 3113/08).

Przeprowadzone postępowanie dowodowe, w którym Sąd oparł się na dokumentach znajdujących się w aktach osobowych i aktach Zakładu, jego zeznaniach złożonych w trybie art. 299 k.p.c. oraz zeznaniach świadków, pozwoliło ustalić w sposób pewny, że ubezpieczony wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracę w warunkach szczególnych w okresie zatrudnienia w Fabryce (...) w L. od dnia 3 października 1979 roku do dnia 31 grudnia 1998 roku, w łącznym wymiarze 19 lat i 2 dni.

Z poczynionych ustaleń wynika, że w okresie tym do obowiązków odwołującego należało polerowanie i szlifowanie przy wykorzystaniu nakładanych na szlifierkę pneumatyczną papieru ściernego lub zakładanie biaksa, tj. metalowej końcówki, w celu uzyskania odpowiedniej klasy chropowatości detalu, uprzednio obrobionych na obrabiarkach i zahartowaniu elementów metalowych. Wykonywane czynności odpowiadają rodzajowi pracy opisanemu w wykazie A, Dział III „W hutnictwie i przemyśle metalowym”, poz. 78 „Szlifowanie lub ostrzenie wyrobów i narzędzi metalowych oraz polerowanie mechaniczne”, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów oraz stanowisku biaksiarza, przy uwzględnieniu wykorzystywania przez skarżącego przy polerowaniu i szlifowaniu narzędzia pneumatycznego z zamocowanym kamieniem ściernym oraz szlifierza, wymienionym w wykazie A, Dziale III „W hutnictwie i przemyśle metalowym”, poz. 78 „Szlifowanie lub ostrzenie wyrobów i narzędzi metalowych oraz polerowanie mechaniczne”, pkt 1 oraz pkt 6, stanowiącym załącznik nr 1 do zarządzenia Nr 3 Ministra Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego z dnia 30 marca 1985 roku w sprawie stanowisk pracy, na których wykonywane są prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w zakładach pracy resortu hutnictwa i przemysłu maszynowego (Dz. Urz. MG z 1985 roku, Nr 1, poz. 1). Okresowo wnioskodawca zajmował się również spawaniem elektrycznym i ręcznym, co stanowi prace w warunkach szczególnych wymienione w dziale XIV „Prace różne”, poz. 12 „Prace przy spawaniu i wycinaniu elektrycznym, gazowym, atomowowodorowym” wykazu A cytowanego rozporządzenia RM z 7 lutego 1983 roku.

W tym miejscu należy wskazać, że na przyjęty w orzecznictwie pogląd zgodnie z którym wykonywanie u jednego pracodawcy w tym samym czasie (okresie) różnych rodzajów pracy w szczególnych warunkach (wymienione w załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów), stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, nie pozbawia pracownika uprawnienia do zaliczenia tego okresu do zatrudnienia w szczególnych warunkach wymaganego do emerytury na podstawie art. 32 ust. 1, ust. 2 oraz ust. 4 ustawy emerytalnej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2012 roku, sygn. II UK 103/11). Sąd Okręgowy powołany pogląd w pełni aprobuje.

Należy w tym miejscu podkreślić, że Sąd Okręgowy w pełni aprobuje stanowisko Sądu Najwyższego, które nakazuje przy ustalaniu, czy praca wykonywana była w warunkach szczególnych, kierować się przede wszystkim rzeczywistym zakresem obowiązków, a nie nazwą stanowiska pracy (wyrok z dnia 19 maja 2011 roku, sygn. III UK 174/10, wyrok z dnia 9 marca 2010 roku, sygn. I UK 324/09; wyrok z dnia 8 czerwca 2011 roku, sygn. I UK 393/10). Nie ma zatem

znaczenia fakt, że ubezpieczony formalnie miał powierzone stanowisko pracy ślusarza i ślusarza narzędziowego, które nie zostały wymienione w wykazie stanowiącym załącznik do odpowiedniego aktu resortowego skoro ustalono, że faktycznie świadczył pracę zaliczaną do wykonywanych w szczególnych warunkach na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów.

Jak wynika z poczynionych ustaleń H. B. legitymuje się ogólnym stażem pracy wynoszącym ponad 25 lat, ukończył 60 lat życia, nie jest członkiem otwartego funduszu emerytalnego oraz pracował w warunkach szczególnych ponad wymagany co najmniej 15 – letni okres, tj. przez 19 lat i 2 dni. Tym samym ubezpieczony spełnia wszystkie warunki do ustalenia prawa do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych od dnia (...)roku, tj. od dnia złożenia wniosku o świadczenie, stosowanie do art. 129 ust. 1 w związku z art. 100 ustawy emerytalnej. W tym bowiem dniu spełniał bowiem wszystkie warunki wymagane do ustalenia prawa do emerytury.

Z tych względów Sąd zmienił zaskarżoną decyzję i na mocy wyżej wskazanych przepisów oraz art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

Sąd Okręgowy orzekł o obowiązku zwrotu kosztów procesu od pozwanego na rzecz wnioskodawcy w wysokości 60 złotych - zgodnie z treścią art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz § 11 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenie przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. (t.j. Dz. U. z 2013, poz. 490). Na niezbędne koszty dochodzonych praw przez pozwanego składają się koszty zastępstwa procesowego w wysokości 60 złotych.